Fayzullayeva Gulchexra Sharipboyevna,
pedagogika fanlari doktori (DSc), professor,
Samarqand davlat pedagogika instituti
“Boshlang‘ich ta’lim” kafedrasi mudiri

Ravshanova Xafiza Komilovna,
Samarqand viloyati pedagogik mahorat markazi
“Maktabgacha, boshlang‘ich va maxsus ta’lim
metodikalari” kafedrasi o‘qituvchisi

MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARI TARBIYACHILARINING 4K KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

UO‘K 373.2
HTTPS://DOI.ORG/10.34920/SO/VOL_2026_ISSUE_8_8

FAYZULLAYEVA G.SH., RAVSHANOVA X.K. MAKTABGACHA TA’LIM TASHKILOTLARI TARBIYACHILARINING 4K KO‘NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH PEDAGOGIK MUAMMO SIFATIDA

Maqolada maktabgacha ta’lim tashkilotlari tarbiyachilarining tanqidiy fikrlash, kreativlik, kommunikatsiya va kollaboratsiyadan iborat 4K ko‘nikmalarini malaka oshirish jarayonida rivojlantirish pedagogik muammo sifatida tahlil qilinadi. Xorijiy, MDH va mahalliy ilmiy manbalar qiyoslanib, pedagogning nazariy bilimi, o‘zini baholashi va amaliy kasbiy harakati o‘rtasidagi farqlar asoslanadi. Muammoli kasbiy vaziyatlar, refleksiya, hamkorlikdagi tahlil va faoliyat dalillariga tayangan baholashning istiqbollari yoritiladi. Tadqiqot nazariy-tahliliy xarakterga ega; tajriba-sinov samaradorligi haqida empirik da’vo ilgari surilmaydi.

Tayanch so‘z va tushunchalar: 4K ko‘nikmalari, maktabgacha ta’lim, tarbiyachi, tanqidiy fikrlash, kreativlik, kommunikatsiya, kollaboratsiya, malaka oshirish, refleksiya, muammoga asoslangan o‘qitish.

ФАЙЗУЛЛАЕВА Г.Ш., РАВШАНОВА Х.К. РАЗВИТИЕ НАВЫКОВ 4К У ВОСПИТАТЕЛЕЙ ДОШКОЛЬНЫХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ ОРГАНИЗАЦИЙ КАК ПЕДАГОГИЧЕСКАЯ ПРОБЛЕМА

В статье развитие навыков 4К (критическое мышление, креативность, коммуникация и коллаборация) воспитателей дошкольных образовательных организаций рассматривается как педагогическая проблема. Сопоставляются зарубежные, региональные и отечественные исследования; разграничиваются теоретические знания, самооценка и наблюдаемые профессиональные действия. Обсуждаются профессиональные проблемные ситуации, рефлексия, совместный анализ и оценивание на основе свидетельств деятельности. Работа носит теоретико-аналитический характер и не заявляет экспериментально подтверждённой эффективности.

Ключевые слова и понятия: навыки 4К, дошкольное образование, воспитатель, критическое мышление, креативность, коммуникация, коллаборация, повышение квалификации, рефлексия.

FAYZULLAYEVA G.SH., RAVSHANOVA X.K. DEVELOPING THE 4C SKILLS OF PRESCHOOL EDUCATORS AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

This article examines the development of preschool educators' 4C skills—critical thinking, creativity, communication and collaboration—as a pedagogical problem in continuing professional development. International, regional and Uzbek studies are compared to distinguish theoretical knowledge, self-assessment and observable professional practice. The paper discusses authentic professional problems, reflection, collaborative analysis and evidence-based assessment. It is a theoretical and analytical study and does not claim experimentally verified effectiveness.

Keywords and concepts: 4C skills, early childhood education, preschool educator, critical thinking, creativity, communication, collaboration, professional development, reflection.

Kirish. Maktabgacha ta'lim tashkiloti (MTT) tarbiyachisining kasbiy faoliyatida pedagogik vaziyatni tushunish va unga mos qaror qabul qilish markaziy o'rin tutadi. Bola xulqidagi o'zgarishning sababini aniqlash, uning o'yindagi ishtirokini kuzatish yoki tengdoshlari bilan kelishmovchiligiga munosabat bildirish tayyor qoidani eslash bilan yakunlanmaydi. Tarbiyachi kuzatilgan hodisani o'z taxminidan ajratishi, turli izohlarni solishtirishi va tanlagan harakatining bola uchun qanday oqibat berishini o'ylashi kerak. Kasbiy vazifaning bunday talqini bola rivoji haqidagi bilimni tarbiyachining o'z harakatini anglashga xizmat qiluvchi bilim bilan bog'lash haqidagi faoliyatli yondashuvga mos keladi (Isayev, 2020). Shu nuqtayi nazardan, malaka oshirishning vazifasi ma'lumotni yangilash bilan birga, undan asoslangan kasbiy harakatda foydalanishni rivojlantirishdir. MTTdagi qarorlar ko'pincha boshqa ishtirokchilar bilan kelishishni ham talab qiladi. Tarbiyachi bolaning ehtiyoji haqidagi kuzatuvini ota-onaga tushuntiradi, hamkasbi bilan ta'lim muhitini muhokama qiladi, turlicha qarashlar orasidan amaliy yechim izlaydi. Bunda axborotni tushunarli yetkazish, suhbatdoshni tinglash va umumiy qaror uchun mas'uliyatni bo'lishish o'zaro bog'lanadi. B.Peleman va hammualliflar (2018) maktabgacha ta'limdagi davomli kasbiy rivojlanish sharhida amaliyotni jamoa bo'lib tahlil qilish hamda ota-onalar bilan hamkorlikni o'rganishning muhim yo'nalishlari sifatida ko'rsatadi. Ushbu dalillar tarbiyachining individual tafakkuri bilan kasbiy munosabatlari birgalikda rivojlantirilishi zarurligini asoslaydi. Biroq sharhdagi ishtirokchi qarashlariga oid natijalarni barcha ko'nikmalarning obyektiv o'lchovi deb qabul qilib bo'lmaydi[1].

Ushbu ishda 4K ko'nikmalari tanqidiy fikrlash, kreativlik, kommunikatsiya va kollaboratsiya birligida qo'llanadi. Kommunikatsiya kasbiy mazmunni ifodalash va o'zaro tushunishga erishishni, kollaboratsiya esa umumiy vazifani hamkorlikda bajarishni anglatadi. P21 doirasida bu ko'nikmalar fan bilimlari hamda ta'limni qo'llab-quvvatlovchi sharoitlar bilan bog'langan holda beriladi (Partnership for 21st Century Learning, 2015). Binkley va hammualliflar (2012) ham murakkab muammolarni yechish, axborot almashish va birgalikdagi faoliyatni zamonaviy ta'lim talablariga bog'laydi. Bunday doiralar tushunchaviy yo'nalish beradi, lekin MTT tarbiyachilarining malaka oshirishi uchun tayyor mazmun yoki tekshirilgan baholash vositasi vazifasini bajarmaydi.[2, 3]

Tadqiqotning maqsadi — MTT tarbiyachilarining 4K ko'nikmalarini malaka oshirish jarayonida rivojlantirishga oid nazariy va amaliy yondashuvlarni qiyosiy tahlil qilish, mavjud ilmiy bo'shliqni aniqlashtirish hamda kasbiy vaziyatga asoslangan rivojlantirish yo'nalishlarini asoslash.

Tadqiqotning obyekti — maktabgacha ta'lim tashkilotlari tarbiyachilarining uzluksiz kasbiy rivojlanishi va malaka oshirish jarayoni.

Tadqiqotning predmeti — malaka oshirish jarayonida tarbiyachilarning tanqidiy fikrlash, kreativlik, kommunikatsiya va kollaboratsiya ko'nikmalarini rivojlantirishga xizmat qiluvchi ped-

[1] Peleman B., Lazzari A., Budginaitė I., Siarova H., Hauari H., Peeters J. & Cameron C. (2018). Continuous professional development and ECEC quality: Findings from a European systematic literature review. European Journal of Education, 53(1), 9–22.

[2] Partnership for 21st Century Learning. (2015). P21 framework definitions.

[3] Binkley and co-authors (2012). Defining twenty-first century skills. Nashriyot sahifasining "Abstract" va "Cite this chapter" bo'limlari.2012

agogik shart-sharoitlar, kasbiy vazifalar va ularni baholash mezonlari.

Adabiyotlar tahlili. Bilim pedagogik vaziyatni tushunishda foydalaniladigan tushuncha va ma'lumotlarni, ko'nikma esa ularga tayangan holda maqsadli harakatni bajarishni bildiruvchi ishchi ma'noda olinadi. Kompetensiya bilim, ko'nikma va munosabatlarning muayyan vazifaga safarbar qilinishini qamrab oluvchi kengroq tushuncha sifatida ishlatiladi. Tahirsylaj va Sundberg (2020) tizimli sharhida kompetensiya ta'riflari ilmiy va ta'limiy kontekstlarga qarab farqlanishini ko'rsatadi. Shuning uchun "kompetensiya" va "kompetentlik" orasida barcha ilmiy maktablar uchun bir xil qat'iy farq o'rnatilmaydi. Bu paragrafda muhim masala atamaning o'zi emas, pedagog nimani bilishi bilan vaziyatda nimani bajara olishi orasidagi munosabatdir. 4Kdan xabardorlik uning amaliy namoyon bo'lishiga teng emas. Facione (1990) ekspertlar kelishuvi asosida tanqidiy fikrlash ko'nikmalari, ulardan foydalanishga moyillik va soha bilimining ahamiyatini ajratadi. Runco va Jaeger (2012) kreativlikda yangilik bilan birga yechimning vazifaga mosligini ham zarur deb hisoblaydi. ACERning kommunikatsiya va kollaboratsiyaga oid doiralari esa axborotni qabul qilish, umumiy tushuncha yaratish va guruh ishiga hissa qo'shishga e'tibor qaratadi (Scoular, Heard va Wardell, 2025; Scoular, Duckworth va boshq., 2025)., Ushbu nazariy tayanchlardan kelib chiqib, ravon gapirish, noodatiy g'oya bildirish yoki guruhda qatnashishni to'liq 4K natijasi sifatida baholash yetarli emas. Ko'nikmalarning batafsil tarkibi keyingi paragrafda aniqlashtirilishi lozim.[1, 2, 3, 4]

Xorijiy tadqiqotlarda maktabgacha ta'lim pedagogining kasbiy rivojlanishi ko'p darajali o'rganish jarayoni sifatida qaraladi. Buysse, Winton va Rous (2009) kasbiy rivojlanishni tushuntirishda o'rganuvchining xususiyatlari, o'rganish mazmuni va imkoniyatlari hamda kutilayotgan natijalarni bog'lashga qaratilgan konseptual doirani taklif etgan. Bu yondashuvda kurs barcha pedagogga bir xil axborot yetkazadigan tadbir bilan cheklanmaydi. Tadqiqot mavzusi uchun uning ahamiyati shundaki, tajribali tarbiyachining mavjud kasbiy bilimi va amaliy ehtiyoji yangi ko'nikmalarni rivojlantirishning boshlang'ich sharoiti bo'ladi. Konseptual kelishuv o'qitish samaradorligining tajribaviy isboti bo'lmasa-da, kimning qaysi faoliyatida o'zgarish kutilayotganini aniq belgilashga xizmat qiladi.[5]

Kasbiy rivojlanish dasturlarining amaliy ta'siri meta-tahlillarda ham o'rganilgan. Egert, Fukkink va Eckhardt (2018) pedagogik jarayon sifati bilan bola natijalarini alohida tahlil qilib, malaka oshirishning jarayon sifatiga ijobiy ta'sirini aniqlagan. Egert, Dederer va Fukkink (2020) sharhi esa pedagog–bola o'zaro ta'sirining hissiy yordam, faoliyatni tashkil etish va ta'limiy yordam kabi kuzatiladigan jihatlariga qaratilgan. Ikkala ish kasbiy o'rganish amaliyotni o'zgartirishi mumkinligini asoslaydi. Biroq kuzatilgan o'zaro ta'sir sifati tarbiyachining to'rtta ko'nikmasi alohida o'lchanganini anglatmaydi. Sharhlarning ayrim birlamchi tadqiqotlari o'zaro kesishishi ham ularni mutlaqo mustaqil tajribalar majmuasi sifatida talqin qilishdan saqlaydi.[6, 7]

Bilim bilan amaliy o'zgarishning munosabati bir yo'nalishli emas. Neuman va Cunningham (2009) tadqiqotida til va savodxonlikka oid kursga amaliy maslahat qo'shilgan sharoitda pedagogik faoliyat yaxshilangan, bilim bo'yicha esa guruhlararo ahamiyatli farq aniqlanmagan. Hamre va hammualliflar (2012) maxsus pedagog–bola o'zaro ta'siri kursida kuzatilgan amaliyotning yaxshilanishini qayd etgan. Natijalardagi farqni "kurs samarasiz" yoki "kursning o'zi yetarli" degan umumiy hukmga aylantirish to'g'ri emas: dasturlarning mazmuni, maqsadi, mashqlari va o'lchovlari turlicha. Mazkur qiyos tarbiyachining 4K ko'nikmalarini rivojlantirishda ham ta'sir vositasining nomidan oldin kutilayotgan kasbiy o'zgarishni aniqlash

[1] Tahirsylaj & Sundberg (2020). The unfinished business of defining competences for 21st century curricula—a systematic research review. Abstract; Conclusions

[2] Facione P.A. (1990). Critical thinking: A statement of expert consensus for purposes of educational assessment and instruction. Research findings and recommendations

[3] Runco M.A. & Jaeger G.J. (2012). The standard definition of creativity. Creativity Research Journal, 24(1), 92–96.

[4] Scoular and co-authors (2025). Communication: Skill development framework. "Abstract", "Recommended Citation"; 23-yanvar 2025

[5] Buysse and co-authors (2009). Reaching consensus on a definition of professional development for the early childhood field. Abstract; jurnal 28(4), 235–243;

[6] Egert, F., Fukkink, R. G., & Eckhardt, A. G. (2018). Impact of in-service professional development programs for early childhood teachers on quality ratings and child outcomes: A meta-analysis. Review of Educational Research, 88(3), 401–433.

[7] Egert and co-authors (2020). The impact of in-service professional development on the quality of teacher-child interactions in early education Maqola 3–11 b.

kerakligini ko‘rsatadi. Amaliyotga bog‘langan o‘rganishning mazmuni faqat tayyor namunani ko‘rishdan kengroqdir. Pianta va hammualliflar (2008) tadqiqotida o‘z faoliyati yuzasidan maslahat va qayta aloqa olgan pedagoglarda kuzatilgan o‘zaro ta’sir sifati faqat videonamunalardan foydalangan sharoitga nisbatan ko‘proq yaxshilangan. Bu natija pedagogning o‘z harakati haqidagi dalilni tahlilga kiritish ahamiyatini ko‘rsatadi. Tarbiyachi uchun boshqa mutaxassisning muvaffaqiyatli faoliyatini tanish bilan o‘z vaziyatida muqobil qarorni asoslash bir xil o‘rganish vazifasi emas. Tadqiqotdagi kuzatuv mezonlari 4Kga tenglashtirilmaydi, ammo malaka oshirishda bilim va kasbiy qaror o‘rtasidagi bog‘lanishni ko‘rinadigan qilish ehtiyojini asoslaydi.[1, 2, 3]

Hamkorlikdagi o‘rganish bo‘yicha Liu, Hedges va Cooper (2024) tahlili ushbu masalani ijtimoiy munosabatlar bilan to‘ldiradi. Mualliflar tashkiliy sharoit, ishonch, kasbiy tashabbus va o‘zgarishning davomiyligini o‘zaro bog‘laydi. Guruh tashkil etilganining o‘zi barcha ishtirokchilar fikrini bildirish, muqobil taklifni muhokama qilish va qarorga hissa qo‘shish imkoniga ega ekanini ko‘rsatmaydi. B.Peleman va hammualliflar (2018) sharhidagi jamoaviy tahlil natijalari bilan qiyoslaganda, hamkorlikning ilmiy muammosi uni tashkil etish bilangina tugamasligi anglashiladi. Ushbu ishda kollaboratsiyani kursning tashkiliy shakli va pedagogda rivojlanadigan ko‘nikma sifatida bir-biridan ajratib, ularning munosabatini o‘rganish zarur.[4]

Bevosita maktabgacha ta‘limga oid O.A. Shiyan va hammualliflar (2019) tadqiqotida pedagogning bola rivoji vazifalari, o‘z harakatlari hamda kuzatuvlarini o‘zaro bog‘lab tahlil qilishi markazga qo‘yilgan. Video tahliliga tayangan topshiriqda seminarga qatnashgan pedagoglar bilan qatnashmaganlar o‘rtasida farqlar aniqlangan. Biroq mualliflar dastlabki o‘lchov bo‘lmagani sabab ushbu farqni seminarlarning sababiy samarasi deb talqin qilish mumkin emasligini ochiq ko‘rsatadi. Tarbiyachining kuzatilgan holatni dalil sifatida ishlatishi bilan umumiy taassurot bildirishini ajratish bu ishning tadqiqotimiz uchun muhim hissasidir. Mualliflar refleksiv kasbiy tahlilning tanqidiy fikrlash bilan bog‘lanishini ham keyingi tekshiruvni talab qiladigan faraz sifatida qoldirgan.[5]

A.N.Yakshina va T.N.Le-van (2022) izlanishi kasbiy tasavvur va real harakat o‘rtasidagi farqni boshqa yo‘l bilan ochadi . MTT pedagoglari so‘rovnomasi guruhlardagi ekspert kuzatuvi bilan solishtirilganda, o‘yin va uni kuzatishga bildirilgan munosabat amaliy sharoit sifatiga bir xil tarzda mos kelmagan. Mualliflar kasbiy qarashlarni kuzatiladigan faoliyat hamda muassasa sharoiti bilan bog‘lab tekshirishni zarur deb hisoblaydi. Bu natija O‘zbekiston tarbiyachilarining ko‘nikmalari sustligini ko‘rsatmaydi; u xabardorlik yoki ijobiy munosabatni amaliy 4K rivojlanganligining o‘rniga qo‘yish metodik jihatdan yetarli emasligini tushuntiradi.[6]

G.Gaynazarovaning malaka oshirishda MTT tarbiyachilari kasbiy kompetentligini rivojlantirish haqidagi dissertatsiyasining rasmiy tavsifi bevosita ahamiyatga ega. OAKdagi rasmiy tadqiqot tavsifida andragogik tamoyillarni kasbiy kompetentlik bilan bog‘lash, interfaol hamkorlik va kursdan keyingi faoliyat trayektoriyasini hisobga olish vazifalari ko‘rsatilgan (OAK, 2022, II–III bo‘limlar). Rasmiy tavsifda tarbiyachining kasbiy rivojlanishi kurs mashg‘uloti chegarasidan kengroq qo‘yilgani ko‘rinadi. Biroq ochilgan manba himoya e’loni bo‘lgani uchun undan tajriba tanlanmasi, 4Kning alohida o‘lchovi yoki pedagogik ta’sir kattaligi haqida xulosa chiqarilmaydi.[7]

Tadqiqotchilar F.O‘rinova va G.Karimovaning 2025-yilgi izlanishi shu jihatdan muhim kichik

[1] Neuman and co-authors (2009). The impact of professional development and coaching on early language and literacy instructional practices. Abstract; Table 2 (bilim), Tables 3–4 (kuzatilgan amaliyot).

[2] Hamre and co-authors (2012). A course on effective teacher-child interactions: Effects on teacher beliefs, knowledge, and observed practice. Abstract; jurnal 49(1), 88–123.

[3] Pianta and co-authors (2008). Effects of web-mediated professional development resources on teacher-child interactions in pre-kindergarten classrooms. Abstract; Study aims; Measures: CLASS; Discussion.

[4] M.Liu and co-authors (2024). Effective collaborative learning for early childhood teachers: Structural, motivational and sustainable features. Content analysis, p.422; motivational features, pp.425–427; conclusion, pp. 429–430.

[5] Шиян О.А. и соавторы (2019). Средства развития профессиональной рефлексии педагогов дошкольного образования. Разделы «Анализ эффективности освоения средств профессиональной рефлексии» и «Общие выводы». 14–35-b.

[6] Якшина А.Н., Ле-ван Т.Н. (2022). Особенности представлений дошкольных педагогов о детской игре и наблюдении за ней. Разделы «Методы», «Результаты», «Обсуждение», «Заключение». 32–40-b.

[7] O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasi (2022). Gaynazarova Gulbahor Abdullayevnaning falsafa doktori (PhD) dissertatsiyasi himoyasi haqida e’lon. II. Tadqiqotning maqsadi; III. Tadqiqotning ilmiy yangiligi.

1-jadval. MTT tarbiyachilarining 4K ko‘nikmalarini rivojlantirishga oid tadqiqot yo‘nalishlari

Yo‘nalish va tayanch manbalar	Kontingent yoki kontekst	Asosiy ilmiy hissa	Ravshanova tadqiqoti uchun ochiq masala
4Kning tushunchaviy chegarasi: Facione (1990); Runco va Jaeger (2012); P21 (2015)	Umumiy ta’lim va ekspert-konseptual tahlil	Bilim, fikrlash, yangilikning mosligi va hamkorlik vazifalarini farqlaydi	Umumiy konstruktlar tarbiyachining qaysi kasbiy harakatlarida namoyon bo‘ladi?
Malaka oshirish va amaliyot: Neuman va Cunningham (2009); Hamre va boshq. (2012)	Amaldagi maktabgacha ta’lim pedagoglari	Bilim va kuzatilgan amaliyot o‘zgarishi bir xil emasligini ko‘rsatadi	Amaliyot sifati o‘zgarishining qaysi qismi tarbiyachining o‘z 4K ko‘nikmalariga tegishli?
Davomli hamkorlikdagi o‘rganish: Peleman va boshq. (2018); Liu va boshq. (2024)	MTTdagi kasbiy rivojlanish adabiyotlari	Birgalikdagi tahlil, ishonch va ish sharoitining ahamiyatini ochadi	Guruhda ishtirok etish qanday qilib asoslangan umumiy qarorga hissa qo‘shishga aylanadi?
Refleksiya va kasbiy tasavvur: Shiyan va boshq. (2019); Yakshina va Le-van (2022)	Rossiyadagi MTT pedagoglari	Kuzatuv dalili, kasbiy qarash va amaliy harakatni qiyoslaydi	O‘zini baholash bilan vaziyatdagi haqiqiy ko‘nikma qanday ajratiladi?
Milliy malaka oshirish va kompetentlik: Gaynazarova haqidagi OAK e’loni (2022); O‘rinova va Karimova (2025)	O‘zbekiston MTT tarbiyachilari; manbalarning ochiqligi va dizayni farqli	Kasbiy rivojlanishning mahalliy ilmiy yo‘nalishi va ayrim amaliy izlanishlarni ko‘rsatadi	Keng kompetentlik doirasida aynan to‘rtta ko‘nikmaning o‘zgarishi qanday asoslanadi?
Faol kasbiy o‘rganish va PBL: Weizman va boshq. (2008); Goodnough va Hung (2008)	Maktab pedagoglarining kasbiy rivojlanishi	Muammo ustida ishlashda kasbiy bilim va qarorni tahlil qilish imkoniyatini ko‘rsatadi	Ushbu imkoniyat MTT tarbiyachilari kurslarida qaysi ko‘nikmalarga va qanday sharoitda taalluqli?

Izoh: Jadval yuqorida tahlil qilingan manbalar hamda quyida ko‘riladigan Weizman va hammualliflar (2008), Goodnough va Hung (2008) ishlari asosida mualliflik sintezi sifatida tuzildi.

empirik misoldir. Unda 18 nafar MTT pedagogi so‘rov, tabiiy kuzatuv, bilim testi, seminar mashg‘uloti va o‘zini baholash orqali o‘rganilgan. Ayrim pedagoglarning o‘ziga bergan bahosi kuzatuv va test natijalari bilan mos kelmasligi qayd etilgan (O‘rinova va Karimova, 2025, 86–87-b.). Bu mahalliy sharoitda kasbiy tayyorgarlik haqidagi subyektiv tasavvurni amaliy faoliyat daliliga tenglashtirmaslik zaruratini ko‘rsatadi. Biroq nazorat guruhi, aralashuv davomiyligi va vositalarning tekshirilganligi ochilmagani sababli ish sababiy samaradorlikning kuchli dalili emas. Seminardan keyingi bilim o‘sishi ham to‘rtta amaliy ko‘nikma rivojlanganligini anglatmaydi.[1]

Malaka oshirishning tashkil etilishi bo‘yicha Ibraimov va Ibragimov (2024) kasbiy ehtiyojni tashxislash, individual yo‘l xaritasi, maslahatchi hamrohligi hamda refleksiv qayta ko‘rib chiqishni bog‘laydilar (3–7-b.). Ushbu konseptual taklif tajribali pedagog o‘z ehtiyojiga mos maqsad tanlashi va ish faoliyatida uni davom ettirishi zarurligini asoslaydi. Ibragimovning PBL mentorligi haqidagi maqolasida esa haqiqiy muammo, mavjud bilim, manba izlash va maslahat yordami o‘rtasidagi bog‘liqlik markazda turadi (2024, 70–77-b.). Ikki ishni qiyoslash kasbiy ehtiyojga moslashtirish bilan o‘rganish jarayonidagi yordamni birgalikda ko‘rish imkonini beradi; ular MTT kurslarida aynan to‘rtta ko‘nikmani baholagan tajriba sifatida taqdim etilmaydi.[2], [3]

Muhokama: rivojlantirish va baholash istiqbollari. Mahalliy manbalar sintezidan kelib chiqadigan ochiq masala umumiy kasbiy kompetentlik mavzusining mavjud emasligida emas. Aniqlashtirish zarur bo‘lgan munosabat — MTT tarbiyachisining o‘z tanqidiy fikrlashi, kreativligi, kommunikatsiyasi va kollaboratsiyasini malaka oshirishdagi kasbiy muammo ustida ishlash jarayoni bilan bog‘lash hamda o‘zgarishni tegishli faoliyat dalili orqali ko‘rsatishdir. Tekshirilgan ishlarda ehtiyoj, hamrohlik va refleksiya bo‘yicha tayanchlar mavjud; biroq ularni yagona kontingent va aniq o‘rganish sharoitida to‘rtta natija bilan bog‘lash tadqiqotimizda tekshirilishi kerak. Bu xulosa respublikadagi barcha kurslar haqida tashxis emas, o‘qilgan manbalarning kontingent va dalil chegaralaridan chiqarilgan mualliflik umumlashtirishidir.

[1] O‘rinova F. va hammualliflar (2025). Maktabgacha ta’lim pedagoglarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish istiqbollari. 86-87 b

[2] Ibraimov X.I., & Ibragimov A.A. (2024). “Malaka oshirish yo‘l xaritasi” texnologiyasi – o‘qituvchini kasbiy rivojlantirish omili sifatida. Fan, ta’lim va amaliyot integratsiyasi, 5(4), 1–8.

[3] Ibragimov A’lamjon Amrilloyevich (2024). PBL mentorlari uchun konsultativ qo‘llab-quvvatlash majmuyi. 70–77-b

Desimone (2009) kasbiy rivojlanishni tadbir nomiga qarab emas, uning mazmuni, faol o‘rganish imkoniyati, davomiyligi, boshqa kasbiy vazifalar bilan uyg‘unligi va birgalikdagi ishtiroki orqali tahlil qilishni taklif etadi. Bu yondashuv malaka oshirishda qatnashish, bilim o‘zgarishi va kasbiy amaliyotdagi o‘zgarishni farqlashga yordam beradi. So‘rovnoma pedagogning ehtiyoji, munosabati yoki kurs tajribasi haqida foydali dalil berishi mumkin. Biroq “4Kni bilaman” degan javobdan “pedagogik vaziyatda undan foydalana olaman” degan xulosa bevosita kelib chiqmaydi. Ushbu ishda aynan shu farq malaka oshirishning maqsadi bilan tadqiqotda olinadigan dalilni muvofiqlashtirish zaruratini tug‘diradi.[1]

Shunday qilib, aniqlashtiriladigan ilmiy bo‘shliq MTT pedagoglarining kasbiy rivojlanishi yoki PBL umuman o‘rganilmaganida emas. Ko‘rilgan manbalar ularning turli jihatlarini yoritgan: malaka oshirish amaliyotni yaxshilashi, kasbiy hamkorlik o‘rganishga xizmat qilishi va muammo ustida ishlash bilimni ishga solishi mumkin. Ochiq qolayotgan munosabat — O‘zbekiston MTT tarbiyachilari malaka oshirishida muammoga asoslangan o‘qitish vositasida pedagogning o‘z to‘rtta ko‘nikmasini kasbiy vazifalarda rivojlantirish jarayoni bilan aynan shu ko‘nikmalardagi o‘zgarishni asoslaydigan dalillar o‘rtasidagi bog‘lanishdir. Qidiruvda topilgan asarlar bu munosabatni yaxlit holda tasdiqlash uchun yetarli bo‘lmadi; bu xulosa barcha mavjud ilmiy ishlar haqida mutlaq hukmni anglatmaydi.

Xulosa. Tahlil shuni ko‘rsatadiki, tarbiyachining 4K atamalarini bilishi, o‘z ko‘nikmalarini ijobiy baholashi va kasbiy vaziyatda ushbu ko‘nikmalarni namoyon qilishi bir xil natija emas. O‘rganilgan manbalarda kasbiy rivojlanishning faol o‘rganish, refleksiya, murabbiylik va hamkorlik kabi tayanchlari mavjud. Shu bilan birga, ularni O‘zbekiston MTT tarbiyachilarining to‘rtta ko‘nikmasi bilan birgalikda va bevosita faoliyat dalillari orqali tekshirish alohida ilmiy vazifa bo‘lib qoladi.

Taklif etiladi:

1) malaka oshirish mazmuniga haqiqiy pedagogik muammolar va muqobil yechimlarni asoslash vazifalarini kiritish;

2) 4Kning har biri uchun kuzatiladigan harakat indikatorlarini ishlab chiqish;

3) kasbiy vaziyat tahlili, hamkorlikdagi muhokama va refleksiv yozuvlarni uyg‘unlashtirish;

4) kursdagi o‘zgarish bilan ish joyidagi tatbiqni alohida kuzatish;

5) taklif etilgan yondashuv samaradorligini keyingi tadqiqotlarda boshlang‘ich va yakuniy o‘lchovlar orqali sinash.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Clarke D. & Hollingsworth H. (2002). Elaborating a model of teacher professional growth. Teaching and Teacher Education, 18(8), 947–967. https://doi.org/10.1016/S0742-051X(02)00053-7

2. Egert F., Fukkink R.G. & Eckhardt A.G. (2018). Impact of in-service professional development programs for early childhood teachers on quality ratings and child outcomes: A meta-analysis. Review of Educational Research, 88(3), 401–433. https://doi.org/10.3102/0034654317751918

3. Facione P.A. (1990). Critical thinking: A statement of expert consensus for purposes of educational assessment and instruction. Research findings and recommendations (ERIC No. ED315423).

4. https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED315423.pdf

5. Goodnough K.C. & Hung W. (2008). Engaging teachers’ pedagogical content knowledge: Adopting a nine-step problem-based learning model. Interdisciplinary Journal of Problem-Based Learning, 2(2), 61–90. https://doi.org/10.7771/1541-5015.1082

[1] Desimone L.M. (2009). Improving impact studies of teachers’ professional development: Toward better conceptualizations and measures. 183–185-b. — asosiy xususiyatlar va konseptual doira; 188–190-b.

6. Ibraimov X.I. & Ibragimov A.A. (2024). "Malaka oshirish yo'l xaritasi" texnologiyasi – o'qituvchini kasbiy rivojlantirish omili sifatida. Fan, ta'lim va amaliyot integratsiyasi, 5(4), 1–8. https://journal.bilig.uz/isepsmj/article/view/1363

7. OECD. (2025). Results from TALIS Starting Strong 2024: Strengthening early childhood education and care. OECD Publishing. https://doi.org/10.1787/20af08c0-en

8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-maydagi "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-4312-son Qarori. https://lex.uz/docs/4327235

9. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2024-yil 20-dekabrdagi "Maktabgacha va maktab ta'limi xodimlarining uzluksiz kasbiy rivojlantirish tizimini takomillashtirish to'g'risida"gi 867-son qarori. https://lex.uz/docs/7271575

10. O'zbekiston Respublikasining 2019 yil 16-dekabrdagi "Maktabgacha ta'lim va tarbiya to'g'risida"gi O'RQ-595-son Qonuni. https://lex.uz/docs/4646908

11. Partnership for 21st Century Learning. (2015). P21 framework definitions. https://www.battelleforkids.org/wp content/uploads/2023/11/P21_Framework_Definitions_New_Logo_2015_9pgs.pdf

12. Peleman B., Lazzari A., Budginaitė I., Siarova H., Hauari H., Peeters J. & Cameron C. (2018). Continuous professional development and ECEC quality: Findings from a European systematic literature review. European Journal of Education, 53(1), 9–22. https://doi.org/10.1111/ejed.12257

13. Ravshanova X.K. (2023). Maktabga tayyorlov guruhi tarbiyachilaring fasbiy kompetensiyasini takomillashtirish – ijtimoy zarurat sifatida [asl sarlavha]. Fan, ta'lim va amaliyot integratsiyasi, 4(4), 391–https://journal.bilig.uz/isepsmj/article/view/1192

14. Ravshanova X.K. (2026). Malaka oshirish jarayonida MTT tarbiyachilarining 4K ko'nikmalarini rivojlantirish tamoyillari. Fan, ta'lim va amaliyot integratsiyasi, 7(2), 42–48. https://doi.org/10.5281/zenodo.19594603

15. Runco M.A. & Jaeger G.J. (2012). The standard definition of creativity. Creativity Research Journal, 24(1), 92 https://doi.org/10.1080/10400419.2012.650092

16. Scott L.A. (2017). 21st century skills early learning framework. Partnership for 21st Century Learning.https://www.battelleforkids.org/wp content/uploads/2023/11/P21_ELF_Framework_Final_20pgs.pdf